H. D. Thoreau

HAKSIZ YÖNETİME KARŞI

Çeviren:
Vedat Günyol

Can Yayınları - İstanbul

H. D. THOREAU
HAKSIZ YÖNETİME KARŞI
CAN YAYINLARI

Bu kitap 1963'de
Gün Basımevinde basılmıştır.

Henry David Thoreau

HAKSIZ YÖNETİME KARŞI

Çeviren
Vedat Günyol

Çan Yayınları
1963

Bu kitap **Resistance to Civil Governement** adlı eserin tam çevirisidir.

ÖNSÖZ

Henry David Thoreau (1817-1862), Massachusetts devletine bağlı Concord adlı küçük bir kasabada doğup büyüyor, dört yıllık Harvard üniversitesindeki öğrenimle bir kaç kısa gezi dışında, bütün ömrü orada geçiyor. Harvard'ı bitirir bitirmez bir ortaokula öğretmen oluyor ama, öğrencilere dayak atmadığı için okul yöneticileriyle kavga edip ayrılıyor. Bir iki hafta süren öğretmenlik bu mesleğe bağlanmasına yetiyor ve kardeşiyle birlikte özel bir okul açıyor. Zamanı için ileri bir adım olan dayaksız eğitim sistemini uygulıyan okulu büyük ilgiyle karşılanıyor. Ne yazık ki, iki buçuk yıl sonra, kardeşinin ölümü üzerine Thoreau okulu kapatmak zorunda kalıyor. Thoreau o sıralarda ünlü filozof Emerson'la tanışıyor ve bir süre onun evinde kalıp yazganlıktan bahçıvanlığa kadar her çeşit işte çalışıyor. Bir ara, köleliği sürdürüyor ve Meksika'ya karşı açtığı haksız savaşı durdurmuyor diye

Amerikan yönetimine kızıp onunla hiç bir ilişkisi olmadığını belirtmek için vergi vermekten kaçınıyor ve bu yüzden hapse atılıyor. **Haksız Yönetime Karşı** adlı eseri, bir gecelik hapisliğin verdiği öfkeyle yazıyor. Thoreau bu kitapçıkta yurttaşlarına şu öğüdü veriyor: İnsan, toplumsal bir kurumun haksızlık ettiğini görür ve buna içten inanırsa, karşıkoymalıdır ona. Thoreau'nun salık verdiği karşıkoma savaşsız, «pıçaksız kamasız» bir diretmedir. Gandhi, sonradan **satyagraha** adını vereceği savaşsız diretme öğretisini bu esercikten esinlenerek geliştirmiştir. Daha Cambridge'de öğrenciyken büyüsüne kapıldığı bu eseri ana diline çevirip yurttaşlarına dağıtan Gandhi, Thoreau'nun öğretisini Güney Afrika'da, sonra da 1914'de Hindistan'da uygulamış, büyük bir başarı elde etmişti. Aslında, Thoreau bu sessiz diretme yolunu Hint kaynaklarından, özellikle Bhagavad-Gita'dan esinlenerek ortaya sürmüştü. Kökünü Hindistan'dan alan bir düşünce, böylece, bir batı dilinde biçimlenerek, dönüp dolaşıp yine Hindistan'ı bulmuş oluyordu. Yalnız şu ayrılıkla ki, yurttaşlarını haksız bir yönetime karşı tek tek kafa tutmaya çağıran Thoreau'ya karşılık, Gandhi bu bireysel çağrıyı koca bir ulusa maledip onu İngiliz İmparatorluğuna karşı politik bir eylem aracı olarak kullanabilmişti.

Thoreau'nun hayatında en önemli olaylardan biri de, topluma küsüp bir süre tek başına ormanda yaşamasıdır. Walden gölü kenarında kendi eliyle yaptığı bir kulübede, «devletten uzak» olmanın hazzı ve çılgınca sevdiği tabiatla başbaşa kalmanın sevinci içinde iki yıl yaşıyan Thoreau Concord'a **Walden** ya da **Ormanda Hayat** adlı ünlü eseriyle dönüyor. Bu eserde tabiat üstüne yer yer ozanca, yer yer de filozofça eğilen Thoreau, yurttaşlarına, bir insanın devletle bu yoldan da ilişkisini kesip, kendi başına, bir lokma bir hırka yaşıyabileceğini göstermek istemişti.

Thoreau, Amerika'da kölelik sorununu kendine dert etmişlerin başında gelir. Bu yoldaki asıl savaşı Kansas'lı John Brown adında bir dâva adamını ta-

nımasıyla başlar. John Brown kölelikle savaşı bağnazlığa vardıran bir adam. Köle kullanan beş komşusunu soğukkanlılıkla öldüren bu yarı deli ama içten adamın etkisinde kalan Thoreau, köleliği kaldırmaya çalışan Kuzey'le, rahatını hattâ lüksünü köle kullanmakla sağlıyan Güney arasında patlak verip Amerika'yı kana bulayan kardeş kavgasının birinci yılında veremden ölünceye kadar bu adamı destekliyor. Harper's Ferry diye anılan bir baskınla ordunun silâhlarını ele geçirip üs kuran ve kölecilere dehşet salan J. Brown yakalanıp sorguya çekildiği zaman, Thoreau büyük bir ataklıkla onu destekliyor. «John Brown'ın Son Günü» adlı savunusu Thoreau'nun en çok anılan yazıları arasında yer alır.

Thoreau, küçük bir kasabada doğup orada ölen bir taşralı olmakla beraber, kafasını doğu ve batı kültürlerine açmış, yurttaşlarına seslenirken bütün dünyaya seslenmenin sırrına ermiş bir yazardır.

o

Thoreau her ne kadar anarşist gibi görünüyorsa da, aslında hiç bir yönetimi kabul etmiyenler arasına sokamayız onu. Onun, belli yönlerden haksız bulduğu yönetime, Amerikan yönetimine karşıkoyan bir tutumu var. Eğer yönetimlerin her türlüsünü benimsemiyen bir tutumu olsaydı, «Resistance to Civil Governement» adını taşıyan bu eserini «Her Türlü Yönetime Karşı» diye çevirmek gerekirdi. Ama, Thoreau'nun böyle kesin bir tutumu yok. Sivil Governement sözü devlet yönetimi anlamına gelmekle beraber, buna, Thoreau'nun asıl düşüncesine ve eserinin ruhuna bağlı kalmak kaygusuyla «haksız» sıfatını eklemeyi ve çeviriye **Haksız Yönetime Karşı** başlığını koymayı daha uygun bulduk. Eserin bütününden de anlaşılacağı üzere, Thoreau, yaşadığı günlerin haksız yönetimine karşıgeliyor sadece. Nitekim, eserinin başlarında hükûmetin ortadan kalkmasını değil, daha iyi bir hükûmet kurulmasını istiyor ve sonunda da insan saygısı üzerine dayanan ideal bir yönetimin özelliklerini açıklıyor.

HAKSIZ YÖNETİME KARŞI

Şu özlü sözü yürekten kabul ediyorum: «En iyi hükûmet en az yöneten hükûmettir». Bunun tezelden düzenli olarak uygulanmasını pek isterdim. Bu özlü sözü uygulayacak olursak, benim de inandığım gibi, eninde sonunda şuna varır: «Hükûmetin en iyisi hiç yönetmiyenidir» ve yetiştikleri zaman insanların başvuracakları yönetim böyle bir yönetim olacaktır. Hükûmet, ne de olsa, çaresizlik içinde başvurulan, bir kolaylıktır. Ne var ki, genel olarak hükûmetle-

rin çoğu, kimi zaman da bütün hükûmetler birer köstektir, hiç bir işe yaramazlar. Temelli orduya karşı ileri sürülen düşüncelerki sağlam ve çoktur - sürekli yönetime karşı da ileri sürülebilir pekâlâ. Temelli ordu, sürekli yönetimin bir silâhıdır sadece. Istediğini yaptırmak için halkın seçtiği tek yol olan hükûmet de kötüye kullanılabilir ve daha halkın yönetim yoluyla davranmasına kalmadan, bozulabilir. Örneğin, bugünkü Meksika savaşı: Bu savaş, hükûmeti babalarının malı gibi kullanan bir avuç insanın işidir. Çünkü halk daha baştan bu savaşa oyunu vermiş olamazdı.

Şu Amerikan hükûmeti, yeni olmakla beraber, kendini olduğu gibi ileriki kuşaklara göçermek istiyen ama her an dürüstlüğünden bir şeyler yitiren bir gelenek değil de nedir? Canlı bir insanın ne diriliği var onda, ne de gücü. Bir tek insan kendi isteğine köle edebilir onu. Hükûmet halkın kendisi için bir çeşit tahta silâhtır. Halk onu birbirine karşı sahici bir silâh gibi kullanmaya kalktı mı, şakaya gelmez, ortasından ikiye bölünüverir. Ama bu demek değildir ki, gereksiz bir şeydir. Çünkü, halkın kafasındaki hükûmet kavramını doyurmak için, şöyle ya da böyle bir takım karmaşık makineleri olması, onların takırdısını duyması gerekir. Böylece, hükûmetler insanların ne denli başarıyla aldatılabileceğini, hattâ kendi çıkarları uğrunda bir-

birlerini nasıl aldatabildiklerini göstermektedir. Peki, kabul. Ama şu bizim hükûmet kendiliğinden hiç bir iş yapmamış, yan çizmiş; işlerin çığrından çıkmasına can atmıştır sadece. Bu hükûmet memlekette özgürlüğün yerleşmesine çalışmıyor. Batı bölgesinde yerleşmeleri kolaylaştırmıyor. Halkı eğitmiyor. Başarılan ne varsa hepsini Amerikan halkının özlü karakteri başarmıştır. Hükûmet arada bir engel olmasaydı daha çok şeyler başarılabilirdi. Çünkü hükûmet insanların birbirini rahatsız etmemesini istiyen geçiştirici bir çare, bir yoldur. Daha önce de söylediğimiz gibi, geçiştiricilik ne kadar çok sağlanırsa, yönetilenler o kadar rahatsız edilmemiş olurlar. Alışveriş ve ticaret işleri lâstik gibi olmasa, yasacının durmadan karşılarına çıkardığı engelleri bir sıçrayışta aşamazlardı. Sonra bu adamları pek niyetlerine göre değil de, yaptıkları işin sonuçlarına göre toptan yargılayacak olsalardı, tren yollarına taş koyan zararlı kişilerle bir tutup cezalandırmak gerekirdi onları.

Ama, «Biz hükûmet istemiyoruz» diyenlerin tersine, gerçekten ayrılmaksızın ve bir yurttaş gibi konuşmak gerekirse diyebilirim ki, ben hükûmetin hemen ortadan kalkmasını değil, **hemen** daha iyi bir hükûmet kurulmasını istiyorum. Bırakalım herkes saygı duyduğu yönetim biçimini söylesin.

Daha iyi bir yönetime doğru ilk adım atılmış olur böylece.

Aslında, devlet gücü halkın eline geçtiği zaman, çoğunluğun yönetmesine izin verilmesinin ve uzun süre de yönetmesinin pratik nedeni onun sayı bakımından güçlü olmasıdır; yoksa, çok zaman haklı olması, ya da azınlığa haklı görünmesi değil. Ama çoğunluğun yönettiği hükûmet, bütün durumlarda, insanların anladığı doğruluk üzerine bile kurulamaz. İyi ve kötü üzerinde, çoğunluğun değil, yalnız vicdanların karar verdiği bir hükûmet olamaz mı acaba? Çoğunluğun yalnız geçiştiricilik kuralının uygulanabileceği sorunlar üstünde karar verdiği bir hükûmet olamaz mı? Bir yurttaş, vicdanını bir an için, ya da bir nebzecik olsun yasacının eline bırakmalı mıdır? Bırakmalıysa, neden bir vicdanı var öyleyse? Bana kalırsa, önce insan olmalıyız, sonra da uyruk. Doğruya olan saygımız ölçüsünde yasaya saygı beslemeye özenmemeliyiz. Boynumun borcu saydığım tek şey, doğru bildiğim şeyi her istediğim zaman yapmaktır. Yeterince, hem de haklı olarak söyleyip durmuşlardır şunu: Bir topluluğun vicdanı yoktur; vicdanlı insanlar topluluğu vicdanlı bir topluluktur. Yasa insanı azıcık olsun doğru yapmaz hiç bir zaman. En iyi niyetliler bile, yasaya olan saygıları yüzünden, Tanrının günü haksızlıklara âlet olmaktalar. Yasaya karşı beslenen yersiz say-

gının bir sonucu olarak, bakıyorsunuz, tabur tabur asker, albay, yüzbaşı, onbaşı, er, topçu yamağı sürü sepet, eşsiz bir düzen içinde dere tepe demeyip savaşa koşuyorlar, hem de, istekleri dışında, sağduyu ve vicdanlarına karşın. Allahın belâsı bir işe sürüklendiklerinden hiç şüpheleri yoktur. Hepsi de barıştan yanadır çünkü. Peki öyleyse, sorarım size, nedir bu adamlar şimdi? İnsan mıdırlar, yoksa, baştaki bir avuç vicdansızın buyruğu altında ayaklı birer kale, birer cephanelik midirler? Deniz kuvvetleri tersanesine hele bir gidin de, bir deniz erine şöyle bir bakın: Amerikan hükûmetinin yapabileceği ya da cadı kazanında pişirip kotarabileceği cinsten bir insan görürsünüz. İnsan değil de, düpedüz bir insan müsveddesi, diri diri tabuta konmuş, adetâ cenaze töreniyle silâh altına gömülmüş. Ama,

Kale dibine atılırken cesedi
Ne bir borazan duyuldu, ne bir ağıt
Ne de fişekler atıldı havaya
Bizim kahramanın gömüldüğü yerde. (1)

İnsanların çoğu Devlet'e böyle hizmet ediyor işte; çoğu zaman insan olarak değil, makine gibi, bedenleriyle. Bu adamlar yerine göre, ordu oluyor, milis askeri, zin-

(1) Chrales Wolfe'un «The burial of Sir John Moore» adlı ağıtından.

dancı, polis müdürü oluyor, herhangi bir kargaşalıkta polis müdürüne yardım eden halk oluyor. Çoğu hallerde, ne serbestçe kafalarını işletebiliyor, ne sağduyularını kullanabiliyorlar. Kendilerini taş toprak derekesine indiriyorlar. Tahtadan adamlar yapılsa, pekâlâ aynı işi görebilirler belki de. Saman adamdan, pislikten daha çok değeri yoktur böylelerinin. Onlar, olsa olsa, at köpek kadar değerlidirler. Ama, genel olarak, iyi yurttaş sayıldıkları bile oluyor böylelerinin. Başkaları, örneğin yasacılar, politikacılar, hukukçular, papazlar, yüksek memurlar devlete başlıca kafalarıyla hizmet ederler. Ama iyiyi kötüyü birbirinden ayırt etmedikleri için, Tanrıya hizmet ettikleri gibi, farkında olmadan, şeytana da hizmet ederler. Beri yandan, bir avuç insan, örneğin kahramanlar, yurtseverler, din şehitleri, geniş anlamıyla yenilikçiler ve **gerçek adamlar** ise Devlet'e vicdanlarıyla hizmet ederler, çok kez de ona karşı gelirler, ister istemez. Genel olarak Devlet onlara karşı düşman gibi davranır. Bilge kişi yalnız insan olarak yararlı olabilir, yoksa, daha canlıyken «bir yığın toprak» olup «delik tıkamaya» (2) yanaşmaz; bu işi kirine pasına bırakır, çekip gider

Ben soylu kişiyim boyunduruğa gelemem

(2) **Hamlet, V, 1.**

Baştakilere yamak olamam
Âlet uşak olamam kimseye
Dünyanın hiç bir devletinde. (3)

Bütün varlığıyla kendini benzerlerine adayan insan, yararsız ve bencil görünür gözlerine onların. Ama kendini yarı buçuk adayan kimseninse, iyiliksevere, insan dostuna çıkar adı.

Bugün Amerikan hükûmetine karşı nasıl davranmak yaraşır bir insana? Bu soruya karşılık olarak: «İnsan, yüzü kızarmadan ilişki kuramaz onunla», derim. Bu politik düzeni, aynı zamanda bir **köle** hükûmeti olan bu yönetimi, bir an için bile olsun, **benim** kendi hükûmetim sayamam.

Başkaldırma hakkını herkesler tanıyıp kabul ediyor. Bu hak, zorbalığı ve beceriksizliği dayanılmaz bir aşırılığa vardıran hükûmetle bağları koparmak, ona karşıgelmek hakkıdır. Ne var ki, hemen herkes «Ama bugün durum böyle değil» diyor. Güyâ «75» Devrim'inde durum böylemiş. Öyle diyorlar. Biri çıkıp da bana dese ki: «Bu hükûmet kötü bir hükûmettir. Limanlarına gelen yabancı mallarına gümrük koyuyor», ağzımı açıp bir şeycikler söylemiyebilirim belki. Çünkü, bu mallarsız edebilirim: Her makinenin ken-

(3) **King John, V, 2.**

dine özgü bir sürtünmesi vardır; aksaklığı dengeleme bakımından oldukça da iyidir bu sürtünme. Bu yüzden ortalığı velveleye vermenin büyük kötülüğü olabilir. Ama sürtünme makinenin kendisi haline gelirse, o zaman, ben de: «Artık böyle makine olmasın daha iyi», derim. Başka deyimle, özgürlüğün sığınağı olmaya çalışan bir ulusun altıda biri köleyse, yabancı bir ordu bütün bir memleketi, haksız olarak istilâ edip asker yasası altına almışsa, bence namuslu insanların hiç beklemeden yapacakları şey başkaldırmaktır. Geciktirmeye gelmez bir ödevdir bu. Çünkü istilâya uğrıyan bizim memleketimiz değil, o memleketi (1) istilâ eden bizim kendi ordumuzdur.

Ahlâk sorunları üstünde bir çoklarınca yetkili sayılan Paley (2), kitabının «Devlet yönetimine boyuneğme ödevi» adlı bölümünde, bütün sivil ödev sorununu geçiştirici yollarla çözümlüyor ve şöyle diyor: «Bütün toplumun çıkarı gerektirdiği sürece, halka zarar vermeden, kurulu yönetime karşıkonamıyor, ya da bu yönetim değiştirilemiyorsa, o zaman, kurulu hükûmete boyuneğmek Tanrının istemi gereğidir; yoksa değildir.»

«Bu ilke kabul edildi mi, her karşıkomanın doğruluğu, bir yandan tehlike ile zararı,

(1) Meksika

(2) İngiliz din bilgini ve faydacı filozof (1743-1805)

öte yandan bunları onarma olanağını ve giderlerini hesaplamaya varır.» Paley'e göre, her insan bu hesabı kendisi için yapar. Ne var ki, Paley, geçiştiricilik kuralına girmiyen, halk kadar tek tek insanların da, ne pahasına olursa olsun, halklı davranması gerekli olan durumları hiç düşünmüşe benzemiyor. Boğulmak üzere olan bir insanın tutunduğu kalası elinden çekip alırsam, geri vermem, öleceğimi bilsem yine de geri vermem gerekir onu. Paley'e göre ise, hiç de yerinde bir şey olmaz bu. Ne var ki, böyle bir durumda canını kurtarmak istiyen kimse, sonunda kaybeder onu. Amerikan ulusu, bir ulus olarak varlığını yitirme pahasına da olsa, köle kullanmaktan, Meksika ile savaş yapmaktan vaz geçmelidir.

Uluslar davranışlarında Paley'e uyuyorlar. Ama sorarım size, bugünkü buhranda, Massachusetts'in doğru ve haklı olanı tıpatıp yaptığına inanan var mıdır acaba?

Altınlar sırmalar içinde bir orospu
Urubasının kuyruğu eller üstünde ama
ruhu çamurlar içinde.

Doğrusunu isterseniz, Massachusetts'de yapılmak istenilen bir yeniliğe karşı gelenler, Güney'deki yüzbin politikacı değil, buradaki yüzbin tüccar ve tarımcıdır. Bunlar, insanlıktan çok ticaret ve tarımla ilgilidirler;

ne pahasına olursa olsun, kölelere de Meksika'ya da hak tanımak niyetinde değildirler. Ben uzak düşmanlarla değil, uzaktakilerle işbirliği yapan ve onların buyruğuna giren, memleket içindeki düşmanlarla savaşıyorum. Bunlar olmasa, dışardaki düşmanların hiç bir kötülüğü dokunmazdı. Ötedenberi hep, halk çoğunluğu yetişmiş, eğitilmiş değildir, der dururuz. Ne var ki, ilerleme öyle çabuk olmuyor. Azınlık yaradılış bakımından çoğunluktan ne daha akıllıdır, ne daha iyi. Çoğunluğun sizin kadar iyi olması (salt iyilik diye bir şey varmış sanki! öyle olsaydı, halk yığınlarını mayalardı) pek o kadar önemli de değildir. Binlerce insan var ki, **kafaca** köleliğe de, savaşa da karşıdırlar, ama yine de bunlara bir son vermek için bir şeycik yapmazlar. Kendilerini Washington'un, Franklin'in çocukları sayarlar ama, yine de elleri ceplerinde oturur, «Ne yapacağımızı bilemiyoruz» der ve hiç bir şey yapmazlar; özgürlük sorununu ticaret sorunundan sonraya bırakır, akşam yemeğinin ardından piyasa fiyatlarını, onun yanında Meksika'dan gelen son haberleri rahat rahat okur, sonra da bunların üstüne her halde bir güzel uyku çekerler. Peki, namuslu ve yurtsever bir insanın piyasa fiyatı nedir? Buna karar veremezler, üzülürler, kimi zaman da bunu devlet görevlilerinden öğrenmeğe kalkarlar; ama ciddî ve etkili hiç bir şey yapmazlar. Üzüntüleri uzun

sürmesin diye, başkalarının kötülüklere çare bulmasını iyi niyetle beklerler. Olsa olsa, doğruya hakl'ıya sadece şöyle bir oy verir, hafif tertip onu destekler, yanından geçerken de yolun açık olsun derler, o kadar. Bir tek erdemli insana karşı dokuz yüz doksan dokuz erdemli geçinen insan vardır. Ama bir şeye gerçekten sahip olanla anlaşmak, o şeyi geçici olarak elinde bulunduranla anlaşmaktan çok daha kolaydır.

Her türl'ü oy verme isi bir çeşit kumardır; tıpkı dama ve tavla oyunu gibi, azbuçuk ahlâka bulanmış, doğru ve yanlışla, ahlâksal sorunlarla ilgili bir kumar. Tabiî, bir takım bahislere de girilir bu ara. Oy verenlerin karakteri ortaya sürülmez. Ben doğru bil'diğim yolda rastgele veririm oyumu, ama doğrunun üstün çıkmasıyla candan ilgilenmem. Bu işi çoğunluğa bırakmaya hazırım. Bu bakımdan, çoğunluğun görevi hiç bir zaman geçiştiriciliğin ötesine geçmez. **Doğru'** ya oy vermek bile, doğru uğrunda bir şey **yapmak** değildir. Sadece doğrunun üstün gelmesi yolundaki isteğimizi insanlara azbuçuk duyurmaktır bu. Akıllı bir insan, doğruyu ne rastlantıya bırakır, ne de onun çoğunluk kanal'ıyla üstün gelmesini ister. İnsan yığınlarının davranışında pek az erdem vardır. Çoğunluk, eninde sonunda, köleliğin ortadan kalkması için oy verirse, köleliğe karşı ilgisiz olduğu, ya da kendi oyuyla or-

tadan kaldırılacak pek az kölelik kaldığı için verir. O zaman da asıl **kendisi** köle olur. Yalnız kendi oyu ile özgürlüğünü ispatlıyan kimsenin oyu köleliğin ortadan kalkmasını çabuklaştırabilir.

Cumhurbaşkanlığına aday seçmek için Baltimore'da, ya da başka bir yerde bir toplantı yapılacağını duydum. Bu toplantıya katılanların çoğu gazete başyazarlarıyla çekirdekten yetişme politikacılarmış. Ama ben şöyle düşünüyorum: Onların vereceği kararın herhangi bağımsız, akıllı ve saygıdeğer bir adam için ne önemi var? Her şeye rağmen, bu adamın aklından ve dürüstlüğünden faydalanmıyacak mıyız? Bir takım bağımsız kimselerin oylarına güvenmiyecek miyiz? Memlekette toplantılara katılmayan bir çok kimse yok mudur? Ama hayır. Görüyorum ki, saygıdeğer dedikleri bir insan hemen görevinden çekiliyor ve memleketinden umudunu kesiyor. Oysa, asıl memleketin ondan umudunu kesmesi gerekmektedir. Bu adam, adayların tek **uygunu** diye seçileni hemencecik benimsiyor ve böylece demagogların her çeşit niyetleri için biçilmiş kaftan olduğunu göstermiş oluyor. Onun verdiği oy, parayla satın alınan herhangi ahlâksız bir yabancının, ya da kiralık bir yerlinin oyundan daha değerli değildir. Ah, nerede o **gerçek insan?**, Komşumun dediği gibi, o boyun eğmez, o beli bükülmez adam? Bizim istatistik-

ler yanlış: Nüfusu olduğundan çok gösteriyor. Bin metre kareye kaç **kişi** düşüyor bu memlekette dersiniz? Ancak bir iki kişi. Amerika insanların buraya gelip yerleşmeleri için bir takım çekici tedbirler almıyor mu? Amerikalı küçülüp küçülüp garip bir adam oldu; sürü halinde yaşıyan, düpedüz düşünceden yoksun, kendine olan güvenini yitirmiş bir adam. Sanki sadaka-evlerinin iyi durumda olup olmadığını görmek için gelmiş dünyaya. Geleceğin dulları, yetimleri adına para toplamak için törelere uygun şekilde erkek kılığına girmiş bir adam sanki! Kısaca, kendisini doğru dürüst gömmeyi vaadeden sigorta kumpanyasına sırtını verip yaşamayı göze alan bir adam!

İnsanın görevi, kendini herhangi bir haksızlığın, hattâ en büyük bir haksızlığın giderilmesine adamak değildir tabiî. İnsanın kendini verebileceği daha başka şeyler de olabilir pekâlâ. Ama hiç olmazsa, sorumluluk yüklenmesin; o şeyi artık hiç düşünmüyorsa, o zaman da desteklemesin onu. Ben kendimi başka işlere, başka düşüncelere adarsam, bunları gerçekleştirirken, ilk önce, bir başkasının sırtına abanmamaya dikkat etmeliyim, hiç olmazsa. Onu rahat bırakmalıyım ki, o da kendi düşüncelerini gerçekleştirmeye çalışabilsin. Bakın, ne büyük çelişmelere düşüyorlar. Bizim kasabadan bâzı kimselerin: «Başkaldıran köleleri bastırma, ya da Meksi-

ka üzerine yürüme emri versinler hele, bak gider miyim, o zaman görürsün» dediklerini duymuşumdur. Ama bu aynı insanlar Devlet'e doğrudan doğruya bağlılıklarıyla, ya da, hiç değilse, dolaylı olarak verdikleri parayla kendi yerlerine başkalarını görevlendiriyorlar. Haksız bir savaşa katılmak istemiyen askeri kimler alkışlıyor bilir misiniz? Savaş yapan haksız bir hükûmeti destekliyenler; davranışlarını da, otoritelerini de hesaba katmadığı, hiçe saydığı kimseler. Sanki Devlet hem günah işlerken kendisini cezalandıracak adamı parayla tutacak kadar pişman, hem de pişmanlığı bir an için olsun, günah işlemiyecek kadar duymuş değil. Böylece, düzen ve yönetim adı altında, eninde sonunda, kendi alçaklıklarımızı desteklemek ve yüceltmek için elimizden geleni yapmak zorunda kalıyoruz. Günah işlemenin o ilk utancından sonra kaygısızlığı gelir; önce ahlâksızlık iken sonra ahlâkdışı oluverir ve kurduğumuz bu hayat için pek de gereksiz bir şey sayılmaz olur.

En geniş ve en yaygın yanılgı desteklenmek için en çıkarsız erdeme ihtiyaç gösterir. Genel olarak, yurtseverlik erdemine karşı yöneltilen hafif yergi, daha çok soylu kişilere yöneltilebilir. Bir hükûmetin karakterini ve tedbirlerini beğenmedikleri halde ona bağlılık gösteren ve onu destekliyenler, hiç şüpheniz olmasın, hükûmetin en bilinçli

dayanakları ve çoğu zaman da yeniliklere en çok engel olan kimselerdir. Kimileri Devlet'e başvurup Birlik'i (Federasyonu) dağıtmasını ve cumhurbaşkanının isteklerine kulak asmamasını istiyorlar. Peki, bu adamlar niçin Devlet'le kendi aralarındaki birliği bozmazlar ve Devlet hazinesine kendi vergi paylarını vermekten kaçınmazlar? Devlet Birlik'e karşı ne durumdaysa, kendileri de Devlet'e karşı o durumda değiller mi? Devlet'i Birlik'e karşı gelmekten alıkoyan nedenlerle, onları Devlet'e karşı gelmekten alıkoyanlar aynı değil mi?

Bir insan salt düşünce ile yetinsin ve onun keyfini sürsün, olacak şey mi? Kendisi de haksızlığa uğradığına inanıyorsa, bu düşüncenin keyfini sürebilir mi? Komşunuz sizden borç adı altında bir dolar sızdırsa, ne aldatıldığınızı bilmekle ya da «Beni sızdırdı» demekle yetinip kalırsınız, ne de size olan borcunu ödemesi için yalvarıp yakarmakla. Paranızı geri almak için hemen harekete geçer, bir daha da aldatılmamaya bakarsınız. İlkeden, hakkı kavrama ve yerine getirme ilkesinden yola çıkan davranış, durumları ve ilişkileri değiştirir. Bu davranış, özünde devrimci bir davranıştır ve bütün bütün geçmişte olana bağlı değildir; Yalnız devletlerle kiliseleri birbirinden ayırmakla kalmaz, aileleri hattâ **insan tekini** bile (şeytansı ve tanrısal yanlarını birbirinden ayırarak) ikiye böler.

Haksız bir takım yasalar vardır. Onlara boyun eğmekle yetinelim mi, ya da onları değiştirmeye çalışalım, değişinceye kadar da boyun eğelim mi; yoksa hiç beklemeden çiğniyelim mi onları? Insanlar, böylesi bir yönetim altında, genel olarak, şöyle düşünüyor ve şöyle diyorlar: «Çoğunluğu yasaların değişmesi gerektiğine kanıtıncaya kadar bekliyelim.» Yasaya karşıgelirsek, devâ derdin kendisinden daha beter olur diye düşünüyorlar. Oysa, devânın dertten beter olmasında suç hükûmetin kendisindedir. Çünkü, devâyı beter yapan kendisidir. Hükûmet niçin daha önceden davranıp yenilik yapmıyor? Niçin kendi akıllı azınlığını sevmiyor? Daha hiç bir yanı incinmeden niçin ağlayıp sızlanıyor ve boyuna diretiyor? Niçin yanılgılarını göstersinler diye yurttaşları tetikte durmaya ve daha iyi davranmaya zorlamıyor? Niçin hep Isa'yı çarmıha geriyor, Copernicus'u, Luther'i aforoz ediyor, Washington'la Franklin'i başkaldıran insanlar diye gösteriyor?

Anlaşılan, hükûmet kendi gücünü, bile bile, düpedüz hiçe saymak gibi bir suç işlenebileceğini aklından geçirmemiştir. Geçirseydi, bu suça uygun, onunla orantılı kesin bir ceza koyardı. Malı mülkü olmıyan bir insan yalnız bir defa bile Devlet için dokuz şiling (vergi) sağlıyamazsa, benim bildiğim hiç bir yasanın sınırlamadığı bir süre

hapse atılır. Bu süre, onu hapse atanların keyfine kalmıştır sadece. Ama bu aynı adam Devlet'ten doksan defa dokuz şiling çalacak olursa, çok geçmez, serbest bırakılır.

Eğer haksızlık hükûmet makinesinin zorunlu sürtünmesinden ayrılmaz bir şeyse, varsın olsun. Zamanla pürüzü mürüzü kalmaz belki; ama makine muhakkak aşınır gider. Eğer haksızlığın, (salt kendisi için) makarası, yayı, ipi ya da vinci varsa, o zaman, devânın dertten daha beter olup olmıyacağını düşünebilirsiniz belki; ama eğer bu, sizin bir başkasına yapılan haksızlığa âlet olmanızı istiyecek yapıdaysa, o zaman da, yasayı çiğneyin, derim size. Hyatınız makineyi durduracak bir karşı-sürtünme olsun. Benim dikkat etmem gereken şey, hiç değilse, kötülediğim bir haksızlığa âlet olmamaya bakmaktır.

Kötülüğü önlemek için Devlet'in gösterdiği yolları benimsemeye gelince, bunları pek bilemiyorum. Çünkü, bunları öğrenmek için zaman ister. İnsanın ömrüyse çok kısa. Oysa yapacak başka işlerim var benim. Yalnız iyi, içinde yaşanılır bir yer yapmak için değil, iyi kötü yaşamak için geldim bu dünyaya. Bir insan her şeyi değil, bâzı şeyleri yapmak zorundadır. Her şeyi yapamıyacağı için de, bâzı şeyleri yanlış yapması gerek mez. Validen ya da Yasama Kurulundan

yana sızlanmak benim işim olmadığı gibi, benden yana sızlanmak da onların işi değildir. Benim dileklerime kulak asmıyacak olurlarsa, ne yapabilirim o zaman? Bu durumda Devlet hiç bir yol göstermiyor: Asıl kötülük Anasayasasından geliyor da ondan. Bu söylediklerim sert, kesin gelirse de, insan ancak lâyık olana karşı iyi davranır, saygı gösterir. Böylece, her türlü değişiklik iyiye yöneliktir, tıpkı insan bedenini sarsam doğum ve ölüm gibi.

Hiç duraksamadan söyliyeyim: Köleliği kaldırmak istiyoruz diye ortaya çıkanlar, (abolutioniste'ler) bugünden tezi yok, Massachusetts hükûmetini, gerek malları, gerek canlarıyla desteklemekten vazgeçsinler, hak yerini bulsun diye de bir kişilik çoğunluk elde edecek kadar beklemesinler. Tanrı onlardan yanaysa eğer, bir başka çoğunluğu beklemeksizin bu kadarı da yeter bence. Kaldı ki, komşusundan daha haklı olan herhangi bir kimse, bir kişilik çoğunluğa çoktan varmış demektir.

Şu Amerikan hükûmetiyle, ya da temsilcisi olan Devlet hükûmetiyle doğrudan doğruya, yılda yalnız bir defacık, karşılaşırım. Benim durumumdaki bir insanın onunla ister istemez, biricik karşılaşma yoludur bu. O zaman açıkça beni tanıdığını söyler. Bu rastlaşmada ona karşı davranmanın en

basit, en etkili ve bugünkü koşullar altında en gerekli yolu, kendisinden pek memnun olmadığınızı belirtmenin en güzel biçimi, yok saymaktır onu. Benim alışverişim, terbiyeli komşum vergi memuruyla, yâni gerçek bir insanladır - çünkü, ben kâğıt parçalarıyla değil, gerçek insanlarla çekişmekteyim ve bu adam kendi isteğiyle hükûmetin memuru olmuştur. Bu adam, saygı duyduğu komşusuna, yâni bana bir komşu, iyi niyetli bir insan gözüyle mi bakacak, yoksa beni kafadan sakat, dirlik düzenlik düşmanı bir kimse mi sayacak, bütün bunlara karar vermez, davranışına uyan daha sert, daha kırıcı bir düşünceye, bir söze başvurmaksızın aramızdaki komşuluk engelini nasıl aşacağını kestirip atmazsa, hükûmetin görevlisi, ya da bir insan olarak ne durumda olduğunu, ne yaptığını bilebilir mi?

Ben şunu bilir şunu söylerim: Adlarını verebileceğim yüz kişi, on kişi, yalnız on **namuslu** insan, evet, hattâ **bir tek** NAMUSLU insan bu bizim Massachusetts Devlet'in de **köle kullanmaktan vazgeçip** bu yoldaki işbirliğinden düpedüz kaçınsa ve dolayısıyla hapse atılsaydı, Amerika'da köleliğin köküne çoktan kibrit suyu dökülmüş olurdu. Çünkü atılan ilk adım ne denli küçük olursa olsun, bir iş bir kere iyi yapıldı mı, dünya durdukça yapılmış demektir. Ama bizler bu konuda çene yarıştırmaktan hoşlanıyoruz: Bi-

zim yapacağımız bundan öteye geçmez, diyoruz. Reform kendi hizmetinde bir sürü gazete kullanıyor da bir tek insan kullanmıyor. Günlerini Danışma Kurulu'nda insan hakları sorununun çözümüne harcıyan saygıdeğer komşum Devlet temsilcisi, Carolina cezaevine atılmaktan korkacak yerde Massachusetts mahpusu (yâni kölelere karşı kötü davranmaktan başka aralarında anlaşmazlık konusu olmdığını görmesine rağmen köleliğin bütün günahını kardeş Devlet'e yüklemeye çalışan bu Devlet'in mahpusu) ile bir hücrede otursaydı, o zaman, Yasama Kurulu bu sorunu bir dahaki kış ele almazlık edemezdi.

İnsanı haksız yere hapse atan bir yönetim altında dürüst bir insanın asıl yeri cezaevidir. Bugün Massachusetts'in özgür ve az yılgın insanlarına sağladığı en uygun ve biricik yer cezaevidir. Böylece, Devlet bu insanları kendi bünyesinden atmış olur ki, onlar zaten ilkeleri dolayısıyla kendilerini çoktan saf dışı etmişlerdir. Kaçak köle, kefaletle salıverilen Meksikalı tutsak ve soyuna yapılan haksızlıkları dile getirmeye gelen kızıl derili, bu insanları cezaevinde bulacaktır: Bu ayrı, ama daha özgür ve daha şerefli yerde, Devlet'in **kendisinden yana** olmıyanları, **kendisine karşı** olanları tıktığı, bir köle-devlette özgür insanın şerefle oturabileceği bu biricik evde bulacaktır. Burada bu insanların etkisiz kaldığını, seslerinin Devlet'i artık et-

kilemediğini, bu duvarlar arasında devletin düşmanı olmaktan çıktıklarını sananlar, doğrunun eğriden ne denli güçlü olduğunu, haksızlığı azbuçuk tatmış insanın haksızlığa karşı çok daha büyük bir güç ve etkiyle savaşabileceklerini bilmiyorlar demektir. Oyunuzu, bütün oyunuzu verin, bir kâğıt parçasını değil, etkinizi atın oy sandığına. Bir azınlık çoğunluğa uyduğu sürece güçsüzdür; azınlık bile değildir. Ama bütün ağırlığıyla diretti mi, işte o zaman önüne geçilmez bir güç olur. Ya bütün dürüst insanları cezaevinde tutmak, ya da savaşa ve köleliğe paydos etmek arasında bir seçme yapmak gerekirse, Devlet bunlardan hangisini seçeceği konusunda hiç duraksamaz. Bu yıl bin kişi vergi ödemezse, zorbaca ve kanlı bir davranış olmaz bu; ama öderse olur ve Devletin zor kullanmasına, günahsız kanı dökmesine yol açabilir. Bu, gerçekte, savaşsız bir ayaklanmanın - eğer böyle bir ayaklanma olabilirse tanımıdır. Vergi memuru ya da herhangi bir kamu görevlisi bana «Ama ben ne yapabilirim?» diye sorsa - nitekim sordu da - ona şu karşılığı veririm: «Sahiden bir şey yapmak istiyorsanız eğer, görevinizden çekilin! Bir devletin buyruğu onunla ilişkisini keser, görevlisi de işinden çekilirse, o zaman, devrim yapılmış demektir, ama isterse kan gövdeyi götürsün. İnsanın vicdanı zedelendi mi, kan gövdeyi götürmüş olmaz mı bir bakıma?

Bu vicdan yarasından insanın asıl insanlığı ve ölmezliği akıp gider, sonsuz bir ölüme akar kanı. Bu kan akıyor şimdi.

Suçlunun malına mülküne devlet el koyacağı yerde, hapse atıyor onu. Oysa bunların ikisi de aynı kapıya çıkar. Çünkü, katıksız hak peşinde koşan, dolayısıyla, çürümüş bir devlet için en tehlikeli olan kimseler, genellikle, mal mülk yığmaya pek vakit harcamamış kimselerdir. Böylelerine devletin pek hizmeti geçmez. Onun için azıcık bir vergi gözlerinde büyür, hele özel bir işte kol gücü ile hayatlarını kazanıyorlarsa. Eğer para kullanmadan yaşıyan biri olsaydı, Devlet ondan para isteyeyim mi istemeyeyim mi diye düşünürdü. Varlıklı kişiye gelince, o her zaman için, (şunu bunu incitmek istiyorum sanmayın) onu varlıklı kılan kuruma satmıştır kendini. Dobra dobra söylemek gerekirse diyebiliriz ki, para arttıkça erdem azalır. Çünkü, para bir insanın kendisi ile amaçları arasına girer, ona bu amaçları sağlar. Bu amaçları elde etmek için de büyük bir erdeme ihtiyaç yoktur şüphesiz. Para, zenginin karşılık vermek zorunda kalabileceği bir çok soruyu yüzüstü bıraktırır, beri yandan ortaya tek bir sorun atar: Bu, güç olmasına güç, ama gereksiz bir sorundur: Nasıl harcamalı sorunu. Böylece zengin için ahlâk sorunu diye bir şey kalmaz. «Araç» dedikleri şey arttıkça, yaşama olanakları azalır. Bir insanın zengin ol-

duğu zaman kendi kültürü için yapabileceği en iyi şey, yoksulken tasarladıklarını gerçekleştirmeye çalışmasıdır. İsa Herodiyalılara, içinde bulundukları koşullara uygun bir karşılık verir. «Bana haraç ödediğiniz akçayı gösterin!» der. Birisi cebinden bir akça çıkarır. İsa da: «Üzerinde Sezar'ın resmi olan ve onun geçerli kıldığı akçayı kullanıyorsanız, yâni **Devlet'in adamıysanız,** Sezar'ın sağladığı nimetlerden de faydalanıyorsanız, o zaman, Sezar isteyince kendi akçalarından bir azını geriye verin ona. Sezar'ınkini Sezar'a, Tanrınınkini de Tanrıya verin!» deyip neyin Sezar'a neyin Tanrıya ait olduğunu aydınlatmadan bırakır onları. Öğrenmek istemiyorlardı çünkü.

En özgür komşularımla konuşunca görüyorum ki, sorunun büyüklüğü ve ciddiliği üzerinde ne söylerlerse söylesinler ve halkın rahatına ne denli saygıları olursa olsun, işin sonu, kısaca, şuna varıyor: Bugünkü hükûmetin kanadı altından çıkmayı göze alamıyorlar; ona boyun eğmememin sonuçlarından, mallarının, ailelerinin başına gelecekler den korkuyorlar. Bana gelince, ben Devlet'in koruyuculuğuna bel bağlamayı aklımdan geçirmem. Ama bana vergi kâğıdını uzattığı zaman, gücünü yok sayarsam, çok geçmez, malımı mülkümü elimden alıp çarçur eder, böylece hem benim hem çocuklarımın rahatını kaçırır, gün yüzü göstermez bize. Buysa

altından kalkılır şey değildir. Bir insanın namusuyla yaşamasını, aynı zamanda rahat etmesini imkânsızlaştırır bu. Bu yüzden, mal mülk edinmeğe de pek değmez artık. Çünkü, nasıl olsa, günün birinde hepsi elinizden çıkacaktır. Onun için siz de bir yerleri kirayla tutar ya da düpedüz işgal edersiniz, azbuçuk bir şey ekip biçer ve çarçabuk yersiniz. Pılınız pırtınız bohçada, her an gitmeye hazır, kendi yağınızla kavrulur, yalnız kendinize güvenir ve çok iş tutmazsınız. Bir insan, her bakımdan Türk hükûmetinin iyi bir uyruğu olmak şartıyla, Türkiye'de bile zengin olabilir. Konfuçyus şöyle der: «Bir devlet aklın ilkelerine göre yönetiliyorsa, düşkünlük ve yoksulluk yüz karasıdır. Bir devlet aklın ilkeleriyle yönetilmiyorsa, o zaman da, zenginlik ve şan şeref utanç verici şeylerdir.» Hayır: Massachusetts'in koruyucu elinin özgürlüğümün tehlikeye düştüğü uzak bir güney limanına kadar uzanmasına ihtiyaç duyuncaya, ya da kendi yurdumda kimseleri rahatsız etmeden sadece bir mülk edinmeye kalkıncaya kadar, Massachusetts'le bağımı koparmayı, malım mülküm üzerindeki hakkını hiçe saymayı göze alabilirim. Devlete boyun eğmeme yüzünden cezaya çarpılmak, ona boyun eğmekten daha az pahalıya oturur bana her bakımdan. Bu durumda daha az değerli bulurum kendimi.

Bir kaç yıl oluyor, Devlet kilise adına

karşıma çıktı ve vaızlarını babamın hiç kaçırmadığı, benimse semtine bile uğramadığım bir papaza yardım olarak bir kaç kuruş ödememi istedi. «Ver bakalım!» dedi. «Vermiyeceğim,» dedim. Ama, ne yazık ki, bir başkasının bu parayı vereceği tuttu. Neden bir öğretmen bir papaza yardım etmek için vergilenir de, bir papaz bir öğretmene yardım için vergilenmez, anlamadım. Devletin resmî öğretmeni değildim, bağışlarla geçiniyordum. Niçin liseler de birer vergi kâğıdı uzatmazlar ve Devlet niçin kilisenin istekleri gibi onlarınkini desteklemez?

Bununla beraber, ilgili memurun isteği üzerine, aşağı yukarı şunları yazıp verdim: «Ey ahali, işbu yazımdan öğrenin ki, ben yâni Henry Thoreau, katılmadığım hiç bir ortaklığın, derneğin üyesi sayılmak istemiyorum.» Bu yazıyı belediye kâtibine verdim. Şimdi ondadır. Kilisenin bir üyesi sayılmak istemediğimi böylece öğrenen Devlet, ogün bugün bir daha böyle bir istekte bulunmadı; ancak daha önceki düşüncelerine de bağlı kalacağını ileri sürmekten geri kalmadı. Adlarını bilmiş olsaydım, hiç bir zaman üyesi olmadığım bütün derneklerden bir bir ayrılırdım. Ama, bu derneklerin tam listesini nerede bulurum bilmiyorum.

Tam altı ay baş vergisini ödemedim. Bu yüzden, bir gececik hapse attılar beni. Ceza-

evinin sağlam, iki üç ayak yüksekliğindeki o taş duvarlarını, bir ayak kalınlığındaki demirli tahta kapıyı, ışığı süzen o demir parmaklıkları uzun uzun seyrederken, bana yalnız kan et kemik yığınından yapılmış bir yaratık gibi davranan bu kurumun aptallığına şaşmaktan alamadım kendimi. Sonunda, yapabileceği en iyi şeyin beni cezaevine tıkmak olduğuna aklı yatmış ve benden herhangi yolda faydalanamıyacağına aklı kesmiş olmalı diye düşündüm kendi kendime. Anladım ki, benimle hemşerilerim arasında bir taş duvar varsa da, hiç bir şeydi bu; benim gibi özgür oluncaya kadar tırmanılması, ya da delip geçilmesi gereken çok daha güç bir duvar vardı asıl. Bir an olsun cezaevindeymişim gibi gelmedi bana ve duvarlar boşuna harcanmış bir sürü taş ve harç yığını gibi göründü gözüme. Bana ne türlü davranmaları gerektiğini basbayağı bilemiyorlardı. Beni yıldırmak istedikleri zaman da, benimle ilgilenmeye kalktıkları zaman da falso yapıyorlardı. Öyle sanıyorlardı ki, benim aklım fikrim duvarların ötesinde olmaktı. Düşüncelerime kapılarını ne büyük özenle kapamaya çalıştıklarını gördükçe, gülmekten alamıyordum kendimi. Düşüncelerim hiç bir engel tanımayan duvarın ötesinde de peşlerini bırakmıyordu. Asıl tehlikeli olan şeyler de düşüncelerimdi. Bana ulaşamadıkları için bedence işkence yapmaya karar verdiler, tıpkı

diş biledikleri kimseye bir şey yapamayınca öfkelerini köpeğinden alan çocuklar gibi. Sonunda anladım ki, Devlet dediğimiz budalanın biriydi, gümüş kaşıklarının çalınmasından korkan o yalnız kadın gibi korkaktı ve dostlarını düşmanlarından ayırt etmesini bilmiyordu. Ona karşı bütün saygımı yitirdim. Acıdım ona.

Cezaevinde gece benim için oldukça yeni ve ilginçti. Ben içeri girdiğimde, gömlek kolları sıvalı mahpuslar kapı aralığında şakalaşıyor, akşam havası alıyorlardı. Ama gardiyan: «Hadi bakalım çocuklar, içeri, vakit geldi!» derdemez dağıldılar. Boş hücrelerine giderlerken ayak sesleri kulaklarımda çınladı. Hücre arkadaşımı bana: «Yaman bir adam» diye tanıttı gardiyan. Kapı kitlenince, arkadaşım şapkamı nereye asacağımı, eşyalarımı nereye koyacağımı gösterdi. Odalar ayda bir beyaza badanalanırmış. Bizim oda, en azından odaların en beyazıydı; sapsade döşeliydi; belki de şehrin en temiz yeriydi. Bizim arkadaş, tabiî, nerden geldiğimi, ne yüzden buraya düştüğümü öğrenmek istiyordu. Olup biteni anlattıktan sonra, ben de onun buraya nasıl geldiğini sordum tabiî. Çünkü namuslu bir adam olduğunu sanıyordum, dünyanın haline bakılırsa, muhakkak ki namusluydu da. «Şey, dedi, bir çiftliğin samanlığını yakmakla suçluyorlar beni, ama yakmış değilim.» Sezdiğim kadarına göre, iç-

kili içkili bir samanlığa yatmaya gitmiş, orada piposunu tüttürmüş; samanlık da yanıp kül oluvermiş böylece. Onun için «akıllı bir adam,» diyorlardı. Üç ay kadar önce getirilmiş buraya. Duruşmasının başlamasını bekliyormuş. Galiba bir o kadar daha bekliyecekmiş. Ama, ekmek elden su gölden yaşadığı için hayli uysallaşmış. Memnunmuş hem de. Kendine karşı iyi davrandıklarını da sanıyordu ayrıca.

Bir pencerede o duruyordu, birinde ben. Baktım, insan uzun boylu pencerede durdu mu, başlıca işi dışarıyı seyretmek oluyor. Orada bırakılan dinsel broşürlerin hepsini çok geçmeden okudum. Daha önceki cezalıların duvarları neresinden delip kaçtıklarını, parmaklığın neresinden destereyle kesildiğini bir bir inceledim ve burada kalan çeşitli kimselerin hikâyelerini dinledim. Baktım, burada bile, cezaevinin duvarlarını aşmıyan hikâye ve dedikoduları vardı. Belki de burası koca kasabada, şiirler yazılan, sonra da sirküler halinde çoğaltılan ama, hiç bir zaman yayınlanmıyan tek evdi. Bana upuzun bir şiir listesi gösterdiler. Bunları kaçmaya kalkışıp yakalanan bir kaç delikanlı yazmış, sonra da türküler halinde bağıra bağıra okuyup öfkelerini yatıştırmışlar.

Bir daha göremem korkusuyla, hücre arkadaşımdan bütün bildiklerini bir bir so-

rup öğrendim. Sonunda yatağımı gösterdi ve lâmbayı söndürmeyi bana bıraktı.

Burada bir gececik yatmak bile, uzak bir ülkede, görmeyi aklımdan geçirmediğim bir ülkede dolaşmak gibi bir şeydi. Bu geceye kadar ne meydan saatinin vuruşunu duymuştum sanki, ne de köyü saran gecenin seslerini. Çünkü pencerelerimiz açık yatıyorduk. Doğduğum kasabayı ortaçağların ışığı altında görüyor gibiydim sanki. Bizim Concord sanki Rhine nehri oluvermişti birden. Şövalyelerin, şatoların hayalleri gelip geçiyor gibiydi gözlerimin önünden. Sokaklarda sanki kasabalıların sesleriydi duyduklarım. Bitişik meyhane mutfağında yapılanları ve konuşulanları, istemiye istemiye görüyor ve duyuyordum. Yepyeni, eşsiz bir deneydi bu benim için. Doğduğum kasabayı daha yakından görüyordum. Düpedüz girmiştim içine. Kurumlarını daha önce görmemiştim hiç. Burası da il merkezi olan bu şehre özgü kurumlardandı. Halkın aşağı yukarı ne iş gördüğünü anlamaya başladım.

Sabahleyin kahvaltılarımız, kapı deliğinden içeri sürüldü. Kapı deliğine uyan dörtgen teneke kaplarda kakao, kara ekmek bir de demir kaşık vardı. Kapkacağı almaya geldikleri zaman, artık kalan ekmeğimi geri verecek kadar saflık gösterdim. Ama arkadaşım seyirtip ekmeği alıverdi ve onu öğle ya

da akşam yemeğine alıkoymam gerektiğini söyledi. Biraz sonra kendisi komşu tarlaya saman toplamaya gidecekti. Oraya her gün gider, öğleden önce de dönmezmiş. Onun için bana veda etti. Beni tekrar göreceği şüpheliydi çünkü.

Cezaevinden çıktığım zaman (biri araya girip vergimi ödemişti çünkü) meydanlıkta büyük değişiklikler çarpmadı gözüme, hani genç yaşta cezaevine girip de sonradan, saçları ağarmış, eli ayağı tutmaz bir adam olarak çıkan kimsenin gözüne çarpacak cinsten değişiklikler. Ama, yine de sahnede, yâni şehirde, Devlette ve memlekette bir değişiklik çarptı gözüme, tek başına zamanın yapamıyacağı kadar büyük bir değişiklik. Gördüm ki, aralarında yaşadığım insanlar iyi komşu ve dost olarak pek güvenilir kimseler değillerdi. Sadece iyi gün dostuydular, hak makla ilişkileri yoktu, tıpkı Çinliler, Malayalılar gibi önyargıları, kör inançlarıyla benden apayrı bir soydandılar, insanlara iyilik ederken hiç bir tehlikeyi, hattâ mal mülklerinde bile hiç bir tehlikeyi göze alınıyorlardı. Şunu da anladım ki, pek o kadar soylu da değillerdi, hırsızlar onlara karşı nasıl davranıyorsa, onlar da hırsızlara karşı öyle davranıyorlardı. Bir takım dinsel törenlerle, bir kaç duayla ve dümdüz ama pek de yararlı olmıyan belli bir yol tutmakla ruhlarını kurtaracaklarını sanıyorlardı. Komşularım için

bu yargımda biraz sert davranmış olabilirim. Çünkü, öyle sanıyorum ki, bunların çoğu kasabalarında cezaevi gibi bir kurumun bulunduğundan bile habersizdiler.

Eskiden bizim köyde şöyle bir âdet vardı: Borçlarını ödeyemediği için hapsedilen bir zavallı cezaevinden çıkınca, tanıdıkları hapishane penceresini taklit ederek parmaklarını üstüste çaprazlama koyar ve kafese benziyen bu parmaklar arasından adama bakarak: «Merhaba!» diye selâmlarlardı onu. Benim komşular böyle selâmlamadılar beni, ama sanki uzun bir geziden dönüyormuşum gibi, önce bana, sonra da birbirlerine baktılar. Onarılan potinlerimi almak için ayakkabıcıya giderken yakalayıp cezaevine tıkmışlardı beni. Ertesi sabah, serbest bırakılınca, alışverişime bıraktığım yerden devam ettim, onarılmış potinlerimi ayağıma geçirir geçirmez bir böğürtlen partisine katıldım: Başlarına geçeyim diye sabırsızlıkla bekliyorlardı beni. Çok geçmeden atın koşumları takıldı ve yarım saat sonra, iki mil uzakta, en yüksek tepelerden birinin üzerindeki böğürtlen tarlasının ortasında buldum kendimi. Devlet, hiç bir yerden görünmez olmuştu artık.

İşte, «Hapisliklerim» in hikâyesi bu.

Ben, hiç bir zaman yol vergisini vermezlik etmiş değilim. Ne kadar kötü bir uyruk-

sam, o kadar iyi bir komşu olmak istemişimdir çünkü. Okullara yardım konusuna gelince, hemşerilerimi eğitmekte payıma düşeni yapmaktayım. Baş vergisini ödemeyişim, bu vergiyle ilgili herhangi bir şeyden ötürü değil. Ben sadece Devlet'e bağlanmak istemiyorum. Niyetim, köşeciğime çekilip ondan düpedüz uzak kalmaktır. Dolarımın nerelere harcandığını araştırabilecek olsam bile, araştırmam, dert edinmem kendime bunu. Dolarımla bir adam, ya da adam öldürmek için bir silâh satın alırlarsa (ki bunda doların hiç bir suçu yok), o zaman iş değişir tabiî. Ama, Devlete olan bağlılığımın ne gibi sonuçlara vardığına gelince, bakın, onu araştırmayı dert edinirim kendime. Aslında ben de, kendime özgü bir yoldan, Devletle birlikte savaşa giriyorum girmesine; ama, böyle durumlarda olağan olduğu üzere, elimden geldiğince Devleti kullanacağım ve ondan faydalanacağım.

Benden istenen vergiyi, Devlete olan yakınlıkları dolayısıyla ödiyenler, kendi durumlarında ne yapıyorlarsa onu yapmış, daha çok, haksızlığı Devletin istediğinden de geniş ölçüde desteklemiş oluyorlar. Vergilenen kimseye karşı yersiz bir ilgi yüzünden onu cezaevine girmekten kurtarmak için vergiyi ödüyorlarsa, kendi kişisel duygularıyla halkın yararını ne denli birbirine karıştırdıklarının farkında olmadıkları için ödiyorlardı.

Benim durumum bu işte. Ama insan bu gibi durumlarda ne denli dikkatli olsa yeridir; yoksa ya inadının kötü etkisi altında kaldığı için, ya da başkalarının görüşlerine gereğinden çok önem verdiği için tarafsız olamaz. İnsan yalnız kendi benliğine ve yaşadığı âna uygun davranmaya bakmalı.

Kimi zaman şöyle düşünürüm: Bu insanların niyetleri iyi ama bilgileri yok. Daha iyisinin nasıl olacağını bilseler, onu yaparlar. Öyleyse, komşularınızı kendinize karşı içlerinden gelmediği yolda davranmaya zorlayıp niçin üzmeli? Ama yine düşünüyorum ki, onların yaptığını yapmaya, onları daha başka, daha büyük sıkıntılara sokmaya hakkımız yok. Kimi zaman da şöyle diyorum kendi kendime: Uyuşuk, kötü niyetten uzak, kişisel duygularına kapılmıyan milyonlarca insan sizden vergi olarak yalnız bir kaç şiling istese (isteklerini değiştirmek ve geri almak ellerinde olmasa ki kuruluşları böyledir,) sizin de başka milyonlarca insana başvurmanız mümkün olmasa, bu ezici kaba gücün karşısına çıkıp niçin tehlikeye atacakmışsınız kendinizi? Soğuğa, açlığa, rüzgâra, dalgalara böylesine inatla karşıkoymuyor, buna benzer binlerce zorunluluklara da sessiz sessiz boyun eğiyorsunuz. Başınızı ateşe sokmazsınız tabiî. Ama yukarıda sözünü ettiğim gücü tam anlamıyla kaba bir güç değil, bir bakıma insan gücü saydığım ve milyon-

larca insanla cansız nesneler gibi değil yine milyonlarca insan gibi ilişki kurduğum sürece, öyle sanıyorum ki, önce bu milyonlarca insandan hemen onların Yapıcısına, sonra da bu insanlardan yine insanlara başvurulabilir. Ama eğer, başımı bile bile ateşin içine sokarsam, ateşe ya da ateşi yapana başvuramam. Bu işde kınasam kınasam yalnız kendimi kınayabilirim. Insanları oldukları gibi kabul etmeye ve onlara bu yolda davranmaya (bir bakıma, onların da benim de olmamız gerektiği yolundaki isteklerime ve umutlarıma göre değil) hakkım olduğuna kendimi inandırabilsem, o zaman, iyi bir müslüman ve kaderci gibi her şeyi olduğu gibi kabul ile yetinir ve Tanrı böyle istiyor, demeye çalışırdım. Ayrıca, bu güce karşıkoymakla kaba ve doğal bir güce karşıkoymak arasında şu ayrılık var: Bu güce daha etkiyle karşıkoyabilirim, ama Orpheus gibi, kayaların ağaçların ve hayvanların özünü değiştirmeyi umamam.

Ben ne bir insanla kavga etmek niyetindeyim, ne de bir ulusla. Kılıkırk yarmak, çok ince ayrımlar yapmak, ya da kendimi komşularımdan üstün saymak istediğim yok benim. Daha çok, ülkenin yasalarına uymak için adetâ bir takım bahaneler bile ararım. Bu yasalara uymaya çoktan razıyım. Bu konuda kendimden şüphelenmekte de haklıyım aslında ve her yıl vergi memuru geldi mi, ne

yapayım da herkeslere uyayım diye, merkez ve eyalet hükûmetlerinin davranışlarını, durumlarını ve halkın düşünüşünü gözden geçirir bulurum kendimi. Bilirim ki, Devlet, çok geçmeden, her şeyimi bu yoldan elimden alabilir, o zaman ben de hemşerilerimden daha iyi bir yurttaş olamam. Daha aşağı bir açıdan bakınca, Anayasa, bütün yanlışlıklarıyla birlikte çok iyidir. Yasalar ve mahkemeler saygıdeğerdir. Hattâ bu Devlet ve bu Amerikan hükûmeti bile, çoğu bakımlardan, bir çok büyük kimselerin söyledikleri gibi, hayran kalınacak, eşi bulunmaz şeylerdir. Bundan dolayı minnet duymamız gerekir. Ama, azıcık daha yüksek bir açıdan bakılırsa, bu Devlet ve bu Amerikan hükûmeti, tam benim anlattığım gibidirler. Daha da yüksek ve en yüksek açıdansa kim söyliyebilir onların ne olduğunu, üzerlerinde durup düşünmeye değip değmediklerini?

Bununla beraber, hükûmet beni pek ilgilendirmiyor. Üstünde, elimden geldiğince az düşüneceğim. Bir yönetim altında yaşadığım anlar sayılıdır, bu dünyada bile. Bir insan gerek düşüncelerinde, gerek hayal gücünde özgür olduğu, aslında yok olan şeyleri uzun zaman varmış gibi gördüğü sürece, akılsız yöneticiler ya da reformcular kesin bir engel çıkaramazlar önüne.

Biliyorum, bir çok kimse benden apayrı düşünüyordur; ama, meslekleri gereği,

ömürlerini bu, ya da buna benzer konulara vermiş kimseler, başkalarının da hoşuna gitmezler benim de. Devlet adamları ile yasacılar, kurumun temamen içinde olduklarından, hiç bir zaman açık seçik göremezler onu. Toplumu değiştirmekten söz ederler ama, onun dışında rahat edecek yerleri yoktur. Oldukça görgülü, iyiyi kötüden ayırdedecek nitelikte olabilirler ve şüphesiz ince, hattâ yararlı bir takım sistemler bulmuş olabilirler; bunun için onları yürekten kutlıyalım. Ama bunların zekâları ve yararlılıkları, pek de geniş olmıyan bir takım sınırların ötesine geçmez. Dünyanın politika ve geçiştiricilik ile yönetilmediğini unutmak eğilimindedirler. Webster hiç bir zaman yönetimin özüne eremiyor, onun için de yetkiyle söz edemiyor ondan. Söylediği şeyler, bugünkü hükûmette kökten hiç bir yenilik düşünmiyen yasacılar için birer bilgeliktir; ama düşünürler ve uzun ömürlü yasalar koyan kimseler için, bir defacık olsun, konuya göz atmış sayılmaz. Bu konu üzerinde kurduğu temiz ve akıllıca düşünceler, çok geçmeden, aklının çapını ve kavrayışının sınırını meydana çıkaracaktır. Bununla beraber, çoğu yenilikçilerin sudan iddialarına, genel olarak da, politikacıların daha da sudan bilgeliklerine ve parlak sözlerine kıyasla, onunkiler, hemen hemen tek anlaşılır ve mantıklı sözlerdir, ondan yana Tanrıya şükür ederiz. Onlara kı-

yasla Webster her zaman güçlü, kendine özgü ve her şeyden önce de pratiktir; ama niteliği, yine de, bilgelik değil, tedbirliliktir. Hukukçunun doğru'su doğru değil, tutarlı, ya da kararlı bir geçiştiriciliktir. Doğru, her zaman, kendi kendisiyle uyum halindedir ve haksızlıktan başka bir şey olamıyan adaleti meydana çıkarmakla ilgili değildir başlıca. Webster'e Anayasanın koruyucusu dense yeridir, nitekim öyle de denmiştir. O, ne vurur, ne saldırır. Savunma halindedir hep. Bir lider değildir o, insanları arkasından sürüklemez, birilerinin arkasından gider. Onun liderleri «87» nin insanlarıdır. (1) «Başlangıçta kurulan düzeni, değişik Devletlerin Birlik'e katılmalarına yol açan düzeni bozmak için hiç bir çaba göstermedim ve hiç bir zaman göstermek niyetinde de değilim, hattâ bu yoldaki hiç bir çabayı desteklemedim, desteklemeyi de hiç bir zaman düşünmüyorum.» diyor. Yine Anayasanın kölelik için tanıdığı hak üzerinde düşünüyor ve «Ilk anlaşmada yer aldığı için bırakalım kalsın.» diyor. Kendine özgü o keskin zekâya ve yetiye rağmen, herhangi bir olayı politik ilişkilerinden ayırıp, olduğu gibi, aklıyla inceliyemiyor. Örneğin, ona: «Bugün Amerika'da kölelik sorununda insanın ne gibi bir tutumu olmalı?» diye sordunuz diyelim. O, yalnız

(1) Amerikan Anayasasını kaleme almış olanlar.

kendi adına konuştuğunu ileri sürecek ve: «Köleliğin yer aldığı Devletler bu sorunu kendi görüşlerine göre, seçmenlere karşı sorumluluklarını düşünüp mal mülkün, insanlığın, adaletin ve Tanrının genel kurallarına bağlı kalarak çözümliyeceklerdir.» demek zorunda kalacaktır. Böylesine bir karşılıktan, toplumsal ödevlerimiz konusunda ne duyulmamış, ne tuhaf görüşler çıkabilir. «İnsanlık duygusuna, ya da bir başka nedene dayanarak kurulan öbür dernekleri ne ben desteklemişimdir, ne de onlar benden böyle bir şey istemişlerdir.»

Kutsal kitaptan ve Anayasadan daha temiz gerçek kaynakları bilmiyenler, bunlardan daha ötelere çıkamıyanlar, çok haklı olarak kutsal kitaba ve Anayasaya bağlı kalıp bu kaynakların sularını saygı ve alçakgönüllle içiyorlar. Ama bu suların hangi göle ya da havuza nereden aktığını görebilenler, kaynağın topraktan ilk fışkırdığı yere doğru bütün güçleriyle yolculuklarına devam ediyorlar.

Yasama alanında üstün zekâlı bir kimse çıkmadı henüz Amerika'da. Dünya tarihinde binde bir çıkar böyleleri zaten. Söz ustaları, politikacılara gelince, binlercesi var. Ama günün bunca belâlı sorunlarını çözümliyebilecek olan kimse ağzını açıp konuşmuş değil henüz. Bizler söz ustalığını kendisi için seviyoruz, yoksa dile getireceği herhangi bir

doğru için değil. Bizim yasacılarımız, serbest ticaretin, özgürlüğün, birliğin ve doğruluğun bir ulus için ne değer taşıdığını öğrenmiş değiller henüz; vergi, para işleri, ticaret, endüstri ve tarımla ilgili oldukça basit sorunları kavrıyacak zekâ ve yetiden yoksundurlar. Eğer zamana uygun görgü ve halkın gerçek şikâyetleri ile düzelmiyen yönetimimiz için Kongre'de sadece yasacılarımızın lâftan öteye geçmiyen bilgilerine kalmış olsaydık, Amerika daha uzun süre uluslararasındaki yerini tutamazdı. Her ne kadar söylemeye hakkım yoksa da Kutsal kitap yazılalı tam 1800 yıl oluyor, ma yasama bilimi üzerine onun saçtığı ışıktan yeterince faydalanabilecek bilgeliği ve pratik yetisi olan bir yasacıyı zor bulursunuz.

Hükûmet gücü, benim bile boyuneğmeğe hazır olduğum (çünkü, benden daha iyi bilen ve yapabilenlere, hattâ, bir çok şeyleri benden daha iyi bilmiyen ve yapamıyanlara da seve seve uymak isterim) bir hükûmet gücü, yine de temiz olmıyan bir güçtür, tam anlamıyla haklı olabilmesi için, yönetilenlerin onayını ve oyunu alması gerekir. Aslında, şahsım ve malım üstünde ona tanıdığım dışında, hiç bir hakkı olamaz. Mutlak bir krallıktan sınırlı bir kralığa doğru gelişme, sınırlı bir krallıktan demokrasiye geçme, insan tekine karşı gerçek bir saygıya doğru ilerlemektir. Çin filozofu bile, insan

tekini imparatorluğun temeli sayacak kadar bilgeydi. Demokrasi, bildiğimiz haliyle, yönetim işlerinde mümkün olabilen en son gelişme midir acaba? Insanın haklarını tanımaya ve düzenlemeye doğru daha başka ileri adımlar atılamaz mı? Devlet, bütün gücünün ve otoritesinin kaynağı olan insan tekini daha yüce ve daha bağımsız bir güç olarak kabul etmedikçe ve ona bu yolda davranmadıkça, gerçekten özgür ve aydın bir devlet hiç bir zaman olmıyacaktır. Kendi kendime şöyle bir devlet düşünürüm: Öyle bir devlet ki, bütün insanlara karşı doğru olmayı göze alabilsin; her insana bir komşu gibi saygı göstersin; hattâ, uzağında yaşıyan, kendisiyle kaynaşmayan, kendisinin de benimsemediği bir avuç insanın varlığını, kendi rahatı ile bağdaşmaz saymasın; öyle bir devlet ki, bu çeşit meyveler yetiştiren ve olgunlaşır olgunlaşmaz düşmelerine göz yuman daha olgun ve daha şanlı bir devlete yol açsın. Benim de düşündüğüm, ama hiç bir yerlerde rastlamadığım bir devlettir bu.

SEÇME PARÇALAR

Bir insanı, haksızlık yaptığına inandırmak istiyorsan, sen kendin haklı davran. Ama onu inandırmaya çalışma. İnsanlar gördüklerine inanırlar. Bırak görsünler.

o

Gereğinden çok ahlâklı olma. Hayatta pek çok şeylerden yoksun bırakırsın kendini. Ahlâkın da üstünde olsun gözün. Yalnız iyi olmaya değil, bir işe yaramaya bak asıl.

o

Çalışkan olmak elvermez — karıncalar da çalışkandır. Ne için çalışıyorsun, amacın ne, onu söyle!

o

Herkes için yalnız bir çeşit besin yoktur. İşlettiğiniz yetilerinizi beslemelisiniz ve besleyeceksiniz. Bedence yorulan işçi, kafaca yorulan bilginin istediği yiyeceği istemez. İnsanlar, hayvanlar gibi, çılgıncasına çalışmamalıdırlar. Ama, insanın hem bedeni hem kafası işlemeli, elinden geldiği, ya da olabildiği kadar hem çalışmalı hem dinlenmeli; o zaman, çalışma öyle bir duruma gelir ki, beden acıkınca kafa da acıkır ve aynı besin ikisine de yeter. Yoksa, fazla çalışan bedenin yitirdiği enerjiyi yerine koyan besin, çalışmayan kafayı baskısı altına alır, yozlaşan bilgin de bütün besinleri bayağı, köle gibi çalışanların hayatını normal görmeğe başlar.

o

İnsan ekmeğini alnının teriyle kazanır, burası doğru; ama alnının ardındaki kafasının teriyle de kazanmalı ekmeğini. Bedeni ancak beden besliyebilir. Ben hayatımda pek az ekmek tattım. Tattıklarım da çoğu zaman hayvan yemi, posa gibi şeylerdi. Kafayla yüreği besliyen ekmeğe gelince, hemen hiç tatmadım. Zenginlerin sofralarında bile bir tanecik olsun bulamazsınız ondan.

o

Ekmeğimizin ekşimiş, sindirilmesi güç olması gerekmez. Tabiat akıl için neyse, beden için de o. Hayal gücümüzü beslediği gi-

bi bedenimizi de besler. Çünkü, ne dediğini bilir ve dediğini yapmaya hazırdır. Tabiat, yalnız ozanın gözünde güzel değildir. Yalnız ebemkuşağı, güneşin batışı güzel değil, insanın karnını doyurması, sırtına bir şey giymesi, bir dam altında oturması, doğru dürüst ısınması da güzeldir. Bunlar da insanı esinleyebilir. İnsanın hayatından atılamıyacak hiç bir kaba ve iğrenç şey yoktur. Ömrümüz boyunca, hayal gücümüzün bulup çıkardığı bütün kusurları da düzeltmeye çalışmalıyız. Gökler ne kadar derinse, bizim özlemlerimiz de o kadar yüksektir. Bir ağaç ne kadar boy atmayı özlerse, kendine o kadar yüksek bir atmosfer bulur. Her insan, hemen hemen karşı konmaz bir güce kafa tutmalıdır.

o

İnsan olmayı göze alabilen bir adam nasıl güçsüz olur? En körpe bitki bile en sert toprağı ve kaya çatlaklarını zorlayıp boy atar. Ama bir insana gelince, hiç bir maddesel güç duramaz karşısında onun. **Ciddî** bir insan, ne büyük bir kama, ne müthiş bir tokmak, ne yaman bir gülledir! Karşısında durabilene aşk olsun!

o

Bir insanın **iyi,** ya da **kötü** olması önemlidir. Hayatı, **doğru,** ya da **eğri** olabildiği gibi, bir yüzkarası ya da bir şeref olabilir onun

için. İyi insan kendini kurar, kötü insansa yıkar.

o

Her ne yaparsak yapalım, inançla yapalım (eğer çekingensek, o zaman da, çekingen davranalım), daha fazla ışık beklemeksizin, gerektiği kadarıyla yetinelim.

o

Eğer bir insan tutacağı yol konusunda duraksamalar içindeyse, olduğu yerde kalsın, kımıldamasın. Bırakın şüphelerine, saygı göstersin. Çünkü, şüphelerde de tanrısal yanlar olabilir. İnancımızın az olması hayıflanılacak bir şey değildir, ama asıl hayıflanılacak yanımız, hiç bir şeye bağlı olmamamızdır. İnanç bir şeye bağlılıkla kazanılır.

o

Çoğu insanlar, bir bakıma özgür olan bu memlekette bile, salt bilgisizlik ve yanılgılar yüzünden, bir takım ıvır zıvır, bayağı günlük işlerle boşuna uğraşıp duruyor, hayatın en güzel meyvalarını toplıyamaz hale geliyorlar. Parmakları, çalışa çalışa bu meyvları koparamıyacak kadar beceriksizleşiyor. Bugünün çalışan insanı, günlük yaşayışında gerçek bütünlüğünü kazanıp elde tutmaya vakit bulamıyor; insanlarla insanca bağlar kurup sürdürmeyi göze alamıyor,

onun için de, emeği piyasada değerini yitiriyor. Hiç bir şeye verecek vakti yok. Çünkü, bütün vaktini makine gibi çalışıp makineleşmek yolunda harcıyabiliyor ancak. Dağarcığındaki azbuçuk bilgisini kullanmak zorunda olduğuna göre, gelişmesi için giderilmesi gereken şeyi, yâni bilgisizliğini nasıl hatırlasın? Üstüne bir takım yargılar yürütmeden önce, boş zamanlar sağlıyalım ona, bedavadan giydirip kuşatalım ve yürekten ağırlıyalım onu. Tabiatımızın en güzel yanlarını özenle ele alarak uzun ömürlü kılabiliriz, tıpkı meyvaya duran çiçekler gibi. Ama, biz ne kendimize, ne de başkasına karşı böylesine bir sevgiyle davranmıyoruz.

o

Gerçek bir hayat sürmeye kalkmak, tıpkı uzak bir yolculuğa çıkmak, dört bir yanımızı, git gide yeni sahneler, yeni insanlarla çevrili görmektir. Eski günlerimden kopamadığım sürece, gerçek anlamda yeni ve daha iyi bir hayat sürmediğimi bilirim. Dış görünüş, iç hayatımızın dışıdır sadece. Elbiseler insanların içini gizlemez, dışa vurur. İnsanlar kendilerinin gerçek elbiseleridir.

o

Her çeşit değişme, üzerinde düşünülmesi gereken, her an olagelen bir mucizedir. Konfuçiyus şöyle der: «Bildiğimizi bildiği-

mizin, bilmediğimizi de bildiğimizin farkında olmak, gerçek bilginin ta kendisidir.» Bir insan hayalindekini aklına uygulayabildi mi, o zaman, herkes hayatını bu temel üzerine kurabilir ergeç.

o

Geçen gün bir gemiyle birlikte suya gömülenlerin bir kaçı paranın ağır bir nesne olduğunu anlayıvermişler birden. Paranın ağırlığı ile öğünen insanı düşünün. Sanki insanı pek çok zenginleştirmiş böylesine para! Okyanusun ortasında, sırtında bir çuval altun, çırpınıp duran bir insan son nefesinde: «Ben yüzbin dolarlık adamım» diye bağırabilirmiş sanki! Ben insanların karada da boşu boşuna, hem de daha da umutsuzcasına çırpındıklarını görüyorum. Birinci halde insanlar boğulmaktansa çuvalı suya bırakıyorlar; ikincide ise bırakmıyor, tutuyorlar onu, sonra da batıyorlar onunla birlikte, hem de şaşmamacasına.

o

Hintliler dünyanın bir fil, filin bir kaplumbağa, kaplumbağanın da bir yılan sırtında durduğunu sanırlarmış. Her ne kadar önemli bir rastlantı değilse de, şunu söylemek yerinde olacak: Son zamanlarda Asya'da bir kaplumbağa fosili bulmuşlar, mübarek sırtında bir fil taşıyacak kadar büyükmüş. Doğ-

rusunu isterseniz, zaman ve gelişme düzenini aşan bu korkunç hayaller hoşuma gitmiyor da değil. Bunlar aklın en yüce oyalanmalarıdır. Keklik nohuttan hoşlanır ama, kendisiyle birlikte tencereye atılan nohutlardan değil.

o

Törelerimiz ermişlerle sıkı ilişkiler yüzünden bozulmuşlardır. Peygamberler insanın umutlarını güçlendirecek yerde, korkularını yatıştırmışlardır daha çok. Başlı başına bir nimet olan hayatın sade ve içten bir övgüyle karşılandığına pek rastlıyamazsınız. Başkalarının sağlığı ve başarısı, benden uzak olsalar da, ferahlık verir içime. Hastalık ve başarısızlık, ne denli olağan gelseler, yine de üzer beni. Onun için, insanlığı ilkel bir takım yollardan diriltmek istersek, önce Tabiat kadar sade ve iyi olalım, alnımızın üstündeki bulutları dağıtalım ve iliklerimize kadar hayat sokalım...

ÇAN YAYINLARI

1. **KAÇKINLAR**
   Ferit Edgü. 250 K.
2. **DENEMELER**
   Albert Camus Ç.: S. Eyuboğlu-V. Günyol 4 Lira.
3. **DURUŞMA**
   Franz Kafka Ç.: S. Eyuboğlu. 5 Lira.
4. **DÖRTLÜKLER**
   Ömer Hayyam Ç.: S. Eyuboğlu. 5 Lira.
5. **BOZGUN**
   Ferit Edgü. 3 Lira.
6. **ÇAĞIMIZIN GERÇEKLERİ**
   J.-P. Sartre Ç: S. Eyuboğlu Vedat Günyol 5 Lira.
7. **KUYULARDA**
   Muzaffer Buyrukçu. 3 Lira
8. **ÖZGÜRLÜK VE KÜLTÜR**
   John Dewey
   Ç.: Vedat Günyol. 5 Lira
9. **DÜNYAMIZIN SORUNLARI**
   Bertrand Russell
   Ç.: S. E.-V. G. (Tükendi)
10. **TÜRKÜN ATEŞLE İMTİHANI: H. Edib. 10 Lira**
11. **TİYATRO İÇİN KÜÇÜK ARAÇ**
    Bertolt Brecht Ç.: Teo. C Çapan. 250 K.
12. **MACBETH**
    William Shakespeare Ç.: S. Eyuboğlu. 4 Lira.
13. **ÇAĞDAŞ POLİTİKA SORUNLARI** Ç: S.E.-V.G. 4 Lira.
14. **BAŞKASININ KELLESİ**
    Marcel Aymé Ç.: S.E.-V.G. 4 Lira.
15. **SIĞIRTMAÇ TÜRKÜLERİ**
    Vergilius Ç.: İ. Z. Eyuboğlu 250 Kuruş.
16. **MAVİ YOLCULUK**
    Azra Erhat. 4 Lira.
17. **LATİN OZANLARINDAN ÇEVİRİLER**
    Oktay Rifat. 3 Lira.
18. **ŞİİRLER**
    Jacques Prévert
    Ç: S. Eyuboğlu. 4 Lira.
19. **BİLİM AHLÂKI**
    Albert Bayet
    Ç.: Vedat Günyol. 5 Lira.
20. **İKİLİK**
    Oktay Rifat. 4 Lira.
21. **GODOT'YU BEKLERKEN**
    Samuel Beckett
    Ç.: Ferid Edgü. 4 Lira.
22. **HAKSIZ YÖNETİME KARŞI**
    D. H. Thoreau Çeviren : V. Günyol, 3 Lira
23. **FİLOZOFÇA DÜŞÜNCELER** : Diderot
    Çeviren: Isa Öztürk, 3 Lira

Ödemeli olarak YENİ UFUKLAR, P.K. 1037 Galata, İstanbul adresinden isteyiniz. 20 Liradan yukarı siparişlerde % 20 indirim yapılır. Posta ücreti yarı yarıya paylaşılır.

Fiatı 3 Lira